

Szeged arca és a szegedi lélek

Írta dr. BALINT SÁNDOR, egyetemi magántanár*

Mi, XX. századi magyarok vajmi kevesen érdeklődünk a *genius loci* finom szépségei iránt, általában nincs érzékünk hozzá. Más boldogabb népek városaik ősi egyéniségének megőrzésén, minél jellegzetesebbé, szebbé tételén munkálkodnak, hiszen ez a megfoghatatlan kisugárzás emberi értékének is nagy. Együttal pedig korunk gyökértelen embere számára a kötelező hagyományokat, az élet örök folytonosságát jelenti.

Minden kulturát a szép és erős egyéniség igazol, a városokét is. Enélkül a környezet lehet ugyan civilizált, bővelkedhetik kényelmi berendezkedésekben, a lélek mégis szenvedni fog és környezetét csak lakóhelynek érzi, nem pedig otthonnal. A modern városok megnagyobbodtak ugyan kiterjedésben, de szellemben alig gazdagodtak. A *genius loci* ihlető szépségét csak ujabban kezdik megint fölfedezni és ősi jellegzetességeit újszerű, de odaillo vonásokkal gyarapítani. Szeged Magyarország második városa. Határa óriási: 140.000 katasztrális hold, lakosainak száma szintén 140.000-re tehető. Ebből mintegy 40.000 a várososon kívül, a tanyákon él. E földrajzi körülményekkel is magyarázhatjuk, hogy a szegedi sors az ősi nomád csökevényektől kezdve a legmagasabbrendű európai életalakításig az emberi magatartásnak legszertelenebb változatait tükrözi nemcsak története során, hanem manapság is. Furcsa végletek, a fejlődésnek bizonyos romantikus egyenetlenségei jellemzik Szegedet, amelynek népet *Kossuth* Lajos nemzete büszkeségének nevezte.

Bár Szegedet csak 1199-ben említik az oklevelek, a helynek története mégis sokkal régebbi időkre megy vissza. A régészeti leletek tanúsága szerint, amelyből a városi múzeumnak igazán kiünő gyűjteménye van,

már ősidőktől kezdve lakott hely volt.

Körülbelül kilenc kultúra rétegeit lehet kimutatni a magyarság letelepedése előtt. Ismerik a rómaiak is, Marcus Aurelius is megfordult ezen a tájon. Valószínű, hogy *Attila hun király sátorvárosa is itt Szegeden, illetőleg a környékén terült el*. Eppen a legutóbbi történeti kutatások mutatnak rá azokra a tradíciósálakra, amelyek Árpád magyar dinasztiaját Attilához, illetve a hunokhoz fűzték.

...Szeged már

az Árpád-kor elején

óta az erdélyi sónak egyik fő lerakódó és elosztó helye. A sót a Maroson szállították idáig és innen szegediek továbbították részint hajón, részint szekér hátán az ország távolabbi részeibe. Ezek a sóhordók megfordultak a királyi udvarban, püspöki székhelyeken, monostorokban, ahol már bizonyos ipart is üztek. Üres szekereiken és hajóikon iparcikkkel tértek vissza. Így azután Szegeden már igen korán polgári rendnek kellett kialakulnia. Csak ezzel magyarázhatjuk azt a körülményt, hogy *Szeged az elsők között lesz szabad királyi várossá már a XIII. században*. A város e hőskorának emlékezetét egy elárvult torony őrzi, amely büszkén tükrözi vissza a francia gótika hatását.

...A dominikánusokénál nagyobb hatása a *ferencesek* szegedi működése. Szeged legkésőbb a XIV. század legelején fogadta be Szent Ferencnek a rend enyhébb (conventualis) árnyalatához tartozó fiait. Templomukat *Bertranden de la Broquire* fran-

* A kiváló fiatal szegedi etnografus nagy figyelmet keltő tanulmányt írt a »Korunk Szava« legutóbbi számában Szeged arcáról és a szegedi lélekről. Ebből az értékes tanulmányból közöljük a főbb részleteket.

cia utazó szépnek találta (1433), pedig ő ugyancsak sokfelé megfordult. Feltűnt neki, hogy az isteni szolgálat mennyire *magyaros* benne. Ez az adat talán a XV. századbeli középeurópai laikus mozgalom szegedi nyomaira utal. A bogomil, huszita eretnekségek Magyarország déli vidékein is annyira felburjánzottak, hogy visszaszorításukra a Szent-szék *Jacobus de Marchia* ferencest küldötte apostoli inkvizitorként az országba. Jakab testvér rajongó fanatizmusával jelentékeny sikereket ért el. A magyar husziták egyrésze Moldvába menekült előle. Huzamosabb ideig tartózkodott Szegeden is, bizonyára nem minden ok nélkül. Az egyház szentként tiszteli.

Szegednek másik szent vendége

Kapisztrán János

volt, aki 1455 szeptemberében fordult meg először Szegeden. Hallgatói nem fértek el a templomban, *a szabadban kellett számára szószéket rögtönözni*. Onnan beszélt aztán ezrek és ezrek előtt a kereszténység megmentéséről. Nem magyarul prédikált, csak Jézus szavát értik. Valahogyan Clairvauxi Szent Bernát jut eszünkbe, a keresztes hadjáratok szelleme. A virágzó középkor hite ime a magyar pusztán mégegyszer eleven valósággá válik. Kapisztrán vezeti Szegedről Nándorfehérvár felmentésére azt a keresztes néphadsereget, amelynek Jézus a vezére. A sereg tekintélyes részét éppen szegediek teszik: halászok és naszádosok, barátok, polgárok és diákok. Kapisztránt még életében szentnek tartják. Egyik szegedi polgárnak néma fia az ő imádságára szólal meg. Szücs Imre szegedi polgár nagy sebe miatt nem tudott járni. Kapisztrán siriánál meggyógyult.

Szeged

a XV. század

folyamán az országnak egyik legjelentékenyebb városa volt, gyökeres magyar lakosságát tekintve pedig föltétlenül a legelső. Több országgyűlésnek színhelye, amelyet a török hadszíntér közelsége is magyaráz. A *szegedi béke* (1444) szomorú romantikájú következményei mindnyájunk előtt ismeretesek. A város erejének alapja *polgárainak jóléte*. Gazdagságát sóhordásból, halászatból, állattenyésztésből, gyümölcstermelésből, hajózásból és borkereskedésből merítette. Ötvöseik legelsőik közé tartoznak az egész országban, akkori borexportunk szegediek monopóliuma. A város ebben az időben olyan erősnek tudja magát, hogy elleneit akár fegyverrel is kényszeríti kiváltságainak tiszt-

Az elismerten legjobb lég-szekrények
6 vagy 12 havi részletre kaphatók
Varga Dezső
vasárúházában
SZEGED.

tele:ére. Talán páratlan eset a magyar városok történetében, hogy *Zentát*, amely szegedi polgároktól vánót merészelt kivánni: sereggel támadta meg, elfoglalta és birtokában tartotta. A büszke patricius-önérzet a reprezentálásra is sokat adott. A városnak Buda várában az erdélyi vajdái mellett háza volt.

Vitézkednek azonban más tereken is. Nem tudás, hogy a XVI. század magyar irodalma, mint egy végtelen fejlődés kezdete,

elsősorban szegedi lelkekben születik.

Szegedi Gergely a zoltárokat fordította magyarra. *Tar Benedek* a házasságról való dicsérettel, *Szegedi András* Jeruzsálem pusztulásáról szóló biblikus versezetével, *Szegedi Veres Gáspár* szépség-történetével, az Eurialus és Lucréciaival, *Szegedi Lőrinc* pedig *Theophania* című drámájával írta nevét a magyar irodalom hőskorának történetébe. *Szegedi Lajos Heltai Gáspár*nak jobbkeze az Újtestamentum magyarra fordításában. Zoltárfordításai is ismeretesek. *Szegedi Mácer* humanista költő. *Szegedi Szabó Gáspár* a XVI. század legnagyobb magyar orvosa. *Szegedi Kis István* talán az egyetlen európai hatású magyar prédikátor. *Szegedi Gergely* franciskánus barát, a Sorbonne doktora, a *preco Verbi divini* fiamatissimus, hazánkban az első, aki a protestáns tanításokat irodalmilag is cáfolja. Pázmánynak legősibb öse ő. *Szegedi Mihály* világi pap Moldvában kétezer magyar huszitát térít vissza a katolikus vallásra.

Művelt szegedi fiaknak e diaszporája és lázas építkezése

a török hódoltsággal

kezdődik meg. A város tragédiájában ez a fölemelő mozzanat. Szeged idegennek, pogánynak kerülhetett harmincadjárja, de bujdosóvá lett fiatal ugyanakkor különös hódítással dicselkedhetnek: a megosztott magyarságnak tanítóivá, a magyar kultúra *dolce stil nuovo*-jának válnak uttörő hérosaivá.

A polgárság jórésze szintén kénytelen a várost itthagyni. A kereskedők főképen *Kassára*, az ötvösök pedig kezdetben *Kecskemétre* menekülnek, hogy onnan jusson belőlük a bajor választó udvarába épp úgy, mint Nürnbergbe, vagy Varsóba. A

FESTÉK
VEGYIÁRUK
HÁZTARTÁSI CIKKEK
Kardos
VALÉRIA-TÉR